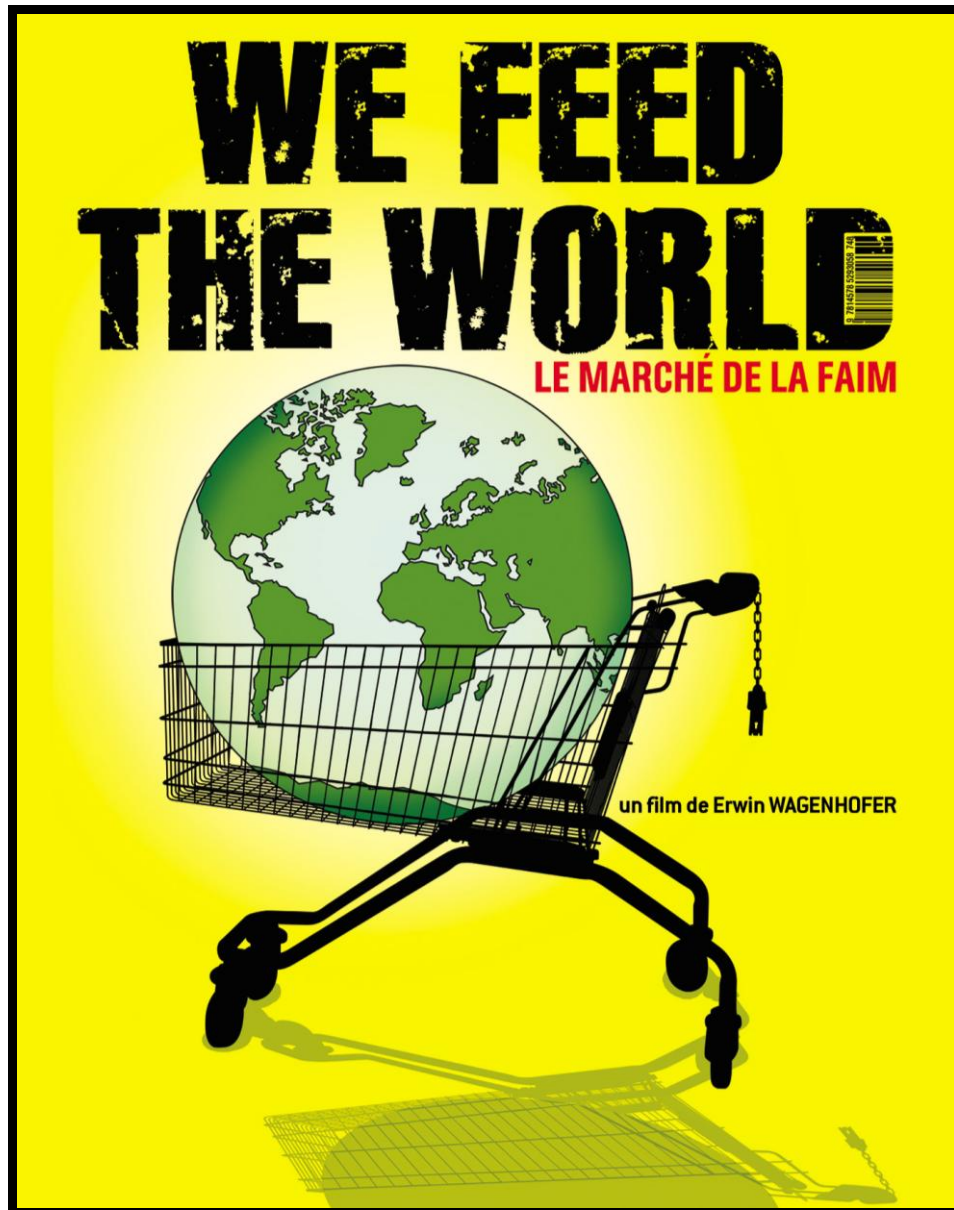

DOCENTENHANDLEIDING

In opdracht van Movies that Matter

Gemaakt door Nienke Roest

Stagiair bij Movies that Matter, afdeling Educatie en student van de master Geo-Communicatie aan de Universiteit Utrecht

Afbeelding voorpagina:

Dvd-voorkant van de documentaire *We Feed the World*, gemaakt door Erwin Wagenhofer.

Bron: http://www.cinerural-labiolle.org/archive/2007/images/progr/we_feed/2007-we_feed-01-max.jpg

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
DOCENTENHANDLEIDING	4
INLEIDING	4
DOEL	4
VOORBEREIDING	4
LESOPBOUW EN INSTRUCTIE 50 MINUTEN LES	5
LESOPBOUW EN INSTRUCTIE 70 MINUTEN LES	5
BIJLAGEN	7
BIJLAGE 1 – SOJAPRODUCTIE IN BRAZILIË	8
BIJLAGE 2 – ANTWOORDENBLAD OPDRACHT 1	9
BIJLAGE 3 – ANTWOORDENBLAD OPDRACHT 2	10

Docentenhandleiding

Inleiding

Deze les draait om een fragment uit de documentaire *We Feed the World*. Gekozen is voor het fragment over Mato Grosso (te vertalen als: *het dikke bos*) in Brazilië. Dit fragment duurt 14.99 minuten en loopt van 53.24 tot 68.23. In het fragment staat het mondiale verdelingsvraagstuk met betrekking tot sojaproductie in Brazilië en de verschillende actoren die hiermee te maken hebben in de wereld centraal.

De dvd *We Feed the World* kan de gratis geleend worden bij Movies that Matter, door een mail te sturen naar educatie@moviesthatmatter.nl

Deze les is geschikt voor leerlingen in 3 vmbo-t/havo/vwo.

Er wordt vanuit gegaan dat de leerlingen al enige voorkennis hebben over het mondiale verdelingsvraagstuk. Alvorens ze het fragment gaan kijken, wordt een kijkopdracht meegegeven. Na het kijken van het fragment krijgen de leerlingen een blad met tien teksten die allen bij verschillende actoren horen. Dit gaan zij individueel maken. Vervolgens gaan de leerlingen dit in tweetallen bespreken. De laatste tien minuten van de les wordt de opdracht klassikaal besproken. Meer informatie over sojaproductie in Brazilië kunt u vinden in bijlage 1.

Doel

Het doel van dit urenpakket is dat leerlingen leren wat de verhouding tussen de verschillende actoren uit het fragment zijn dat zij weten wie in meerdere en mindere mate profiteren van de sojateelt in Brazilië. Daarnaast leren de leerlingen nadenken over de standpunten en belangen die verschillende actoren hebben met betrekking tot de sojaproductie in het Amazonegebied.

In de opdracht die de leerlingen na het kijken van het fragment maken, leren de leerlingen ook samenwerken en nadenken over hun manier van werken, doordat er op sommige punten verschillende antwoorden mogelijk zijn.

Vorbereiding

De les kan in 50 of 70 minuten gedaan worden. Het verschil tussen de twee lessen is dat er in het programma van 70 minuten een extra introductie-opdracht (opdracht 1) is toegevoegd, alvorens de leerlingen het filmfragment gaan bekijken.

Er moet beschikking zijn over een dvd-speler/computer en een beamer/digibord/smartboard zodat de dvd afgespeeld kan worden. Als opdracht 1 gemaakt wordt dan hebben de leerlingen ook een atlas nodig.

Opdracht 1: De leerlingen kunnen de introductie-opdracht individueel maken. Vraag 1 kan eventueel ook in tweetallen gemaakt worden. Hierbij hebben ze de atlas nodig.

Kijkopdracht: De kijkopdracht wordt individueel gedaan tijdens het kijken van het fragment.

Opdracht 2: De opdracht over de actoren kan individueel of in tweetallen gemaakt worden. Er kan ook gekozen worden voor de denken-delen-uitwisselen werkvorm (Ebbens, Ettekooven en Van Rooijen, 1997) waarbij de leerlingen na het zien van het fragment eerst zelf de opdracht maken, dit vervolgens met de buurman / buurvrouw bespreekt en als laatste het klassikaal wordt besproken. De werkvorm stelt geen specifieke eisen aan de uitrusting van het klaslokaal.

Lesopbouw en instructie 50 minuten les

De les kan gedaan worden in een reguliere les van 50 minuten. De les bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Introductie en kijkopdracht meegeven (10 minuten)
2. Fragment bekijken en kijkopdracht maken (15 minuten)
3. Opdracht 2 over de actoren maken (eerst individueel, daarna in tweetallen) (15 minuten)
4. Bespreken van de opdrachten (10 minuten)

ONDERDEEL	TIJD	WAT
Introductie	15 min	Docent geeft introductie op het onderwerp uit het filmpje. *TIP: google Earth: waar ligt Mato Grosso? Zie je de regenwouden / sojaplantages?
Uitleg kijkopdracht		Meegeven van kijkopdracht. U kunt deze opdracht zo uitgebreid geven als u zelf geschikt vindt voor betreffende klas. Kijkvragen kunnen zijn: • Welke actoren zie je in dit fragment? • Wat zijn hun belangen? Verdiepende vragen: • Welke verbanden zijn er tussen de verschillende actoren? • Wie profiteren er in meerdere en mindere maten van de sojaproductie? • Op welke manier zijn gebieden met elkaar verbonden?
Filmfragment	15 min	Leerlingen: Actief kijken van het fragment en antwoord geven op de kijkvragen. Eventueel de leerlingen na het kijken van het fragment nog even één à twee minuten de tijd geven om antwoord te geven op de kijkvragen.
Opdracht actoren	15 min	1. Bespreken filmfragment en de kijkvragen. 2. Alle leerlingen krijgen een kopie van bijlage 3: opdracht Mato Grosso. 3. De opdracht over kan individueel of in tweetallen gemaakt worden. Er kan ook gekozen worden voor de denken-delen-uitwisselen werkvorm (Ebbens, Ettekooven en Van Rooijen, 1997) waarbij de leerlingen na het zien van het fragment eerst zelf de opdracht maken, dit vervolgens met de buurman/buurvrouw bespreekt en als laatste het klassikaal wordt besproken. De werkvorm stelt geen specifieke eisen aan de uitrusting van het klaslokaal.
Nabespreking	10 min	Nabespreken van het filmfragment en de opdrachten. Antwoorden zijn te vinden in bijlage 5. Hier kan een korte discussie uit ontstaan met de leerlingen. Verdiepende vragen die al dan niet als kijkopdracht zijn gegeven kunnen worden besproken worden: • Welke verbanden zijn er tussen de verschillende actoren? • Wie profiteren er in meerdere en mindere maten van de sojaproductie? • Op welke manier zijn gebieden met elkaar verbonden?

Lesopbouw en instructie 70 minuten les

Als u een les van 70 minuten geeft, of anderhalve les wil besteden aan dit onderwerp kan ervoor gekozen worden een extra voorbereidende opdracht te doen. De les bestaat dan uit de volgende onderdelen:

1. Introductie op de les (5 minuten)
2. Introductie-opdracht (opdracht 1) (15 minuten)
3. Nabespreken introductie-opdracht (5 minuten)
4. Kijkopdracht meegeven (2,5 minuten)
5. Fragment bekijken en kijkopdracht maken (17,5 minuten)
6. Opdracht 2 over de actoren maken (eerst individueel, daarna in tweetallen) (15 minuten)
7. Bespreken van de opdrachten (10 minuten)

ONDERDEEL	TIJD	WAT
Introductie	5 min	Docent geeft introductie op het onderwerp uit het filmpje. *TIP: google Earth: waar ligt Mato Grosso? Zie je de regenwouden / sojaplantages?
Voorbereidende opdracht	15 min	Leerlingen krijgen een kopie van de opdracht, zie bijlage 1. Vraag 1 kunnen de leerlingen m.b.v. de atlas maken. Dit kan individueel of in tweetallen. Vraag 2 moeten de leerlingen individueel maken.
Nabespreken voorbereiden de opdracht	5 min	Vragen 1 en 2 nabespreken. Zie bijlage 4 voor de antwoorden.
Kijkopdracht meegeven	2,5 min	Meegeven van kijkopdracht. U kunt deze opdracht zo uitgebreid geven als u zelf geschikt vindt voor betreffende klas. Kijkvragen kunnen zijn: • Welke actoren zie je in dit fragment? • Wat zijn hun belangen? Verdiepende vragen: • Welke verbanden zijn er tussen de verschillende actoren? • Wie profiteren er in meerdere en mindere maten van de sojaproductie? Op welke manier zijn gebieden met elkaar verbonden?
Filmfragment	17,5 min	Leerlingen: Actief kijken van het fragment en antwoord geven op de kijkvragen. Eventueel de leerlingen na het kijken van het fragment nog even één à twee minuten de tijd geven om antwoord te geven op de kijkvragen.
Opdracht actoren	15 min	1. Bespreken filmfragment en de kijkvragen. 2. Alle leerlingen krijgen een kopie van bijlage 3: opdracht Mato Grosso. 3. De opdracht over kan individueel of in tweetallen gemaakt worden. Er kan ook gekozen worden voor de denken-delen-uitwisselen werkvorm (Ebbens, Ettekoven en Van Rooijen, 1997) waarbij de leerlingen na het zien van het fragment eerst zelf de opdracht maken, dit vervolgens met de buurman/buurvrouw bespreekt en als laatste het klassikaal wordt besproken. De werkvorm stelt geen specifieke eisen aan de uitrusting van het klaslokaal.
Nabespreking	10 min	Nabespreken van het filmfragment en de opdrachten. Antwoorden zijn te vinden in bijlage 5. Hier kan een korte discussie uit ontstaan met de leerlingen. Verdiepende vragen die al dan niet als kijkopdracht zijn gegeven kunnen worden besproken worden: • Welke verbanden zijn er tussen de verschillende actoren? • Wie profiteren er in meerdere en mindere maten van de sojaproductie? • Op welke manier zijn gebieden met elkaar verbonden?

Bijlagen

	Pagina:
Bijlage 1 – Sojaproductie in Brazilië	8
Bijlage 2 – Antwoordenblad opdracht 1	9
Bijlage 3 – Antwoordenblad opdracht 2	10

Sojaproductie in Brazilië

Voor extra informatie over dit onderwerp kunt u de volgende bronnen raadplegen:

Milieudefensie (2009), *Film 'Killing Fields' laat gevolgen Sojaproductie zien*. Online
[<https://www.milieudefensie.nl/nieuws/archief/film-killing-fields-laat-gevolgen-sojaproductie-zien>]

Milieudefensie (2012a), *Van oerwoud tot kippenbout – Presentatie*. Online
[<https://www.milieudefensie.nl/publicaties/bestanden/van-oerwoud-tot-kippenbout-presentatie/view>]

Milieudefensie (2012b), *Factsheet Soja en Regenwoud Brazilië*. Online
[https://www.milieudefensie.nl/publicaties/factsheets/factsheet-soja-en-regenwoud-brazilie/at_download/file]

Milieudefensie (2013), *Dossier Veevoer: Veel gestelde vragen over soja*. Online
[<https://www.milieudefensie.nl/veevoer/veelgestelde-vragen-over-soja>]

Milieudefensie (2014), *Veevoer: probleem en oplossing*. Online
[<https://www.milieudefensie.nl/veevoer/probleem-en-oplossing>]

Nederlandse sojacoalitie (2012b), *Sojabarometer 2012: een onderzoeksrapport voor de Nederlandse sojacoalitie*. Online [141.105.120.208/dsc/wp-content/uploads/2014/04/Soja-Barometer-2012-Een-onderzoeksrapport-voor-de-Nederlandse-sojacoalitie.pdf]

Afbeeldingen

Cartoon sojaproductie: Online [<http://gchoplinenglish.files.wordpress.com/2014/04/soya.jpg>] / [<http://gchoplinenglish.wordpress.com/>]

Overige bronnen

VPRO (2012), *De slag om Brussel: Europa aan het soja-infuus*. Online
[<http://www.vpro.nl/speel.program.15663613.html>]

Antwoordenblad opdracht 1

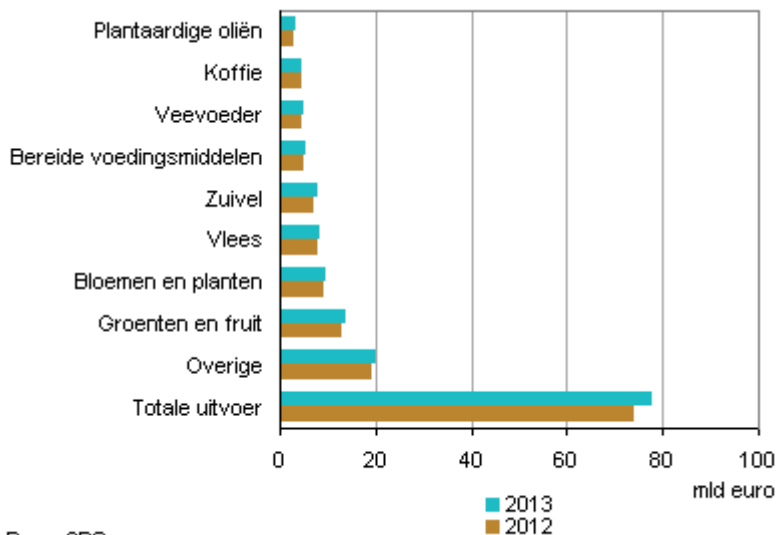
Vraag 1a: Welke landbouwproducten verbouwen Nederlandse boeren vooral?

Vraag 1b: Welke landbouwproducten exporteert Nederland?

CBS:

"In 2013 is de waarde van de landbouwexport met 5 procent gestegen tot bijna 78 miljard euro. Tegenover deze toename van de landbouwexport stond een lichte afname (-0,3 procent) van de totale Nederlandse goederenexport.

Landbouwexport stijgt met 4 miljard euro: In 2013 werd voor bijna 4 miljard euro meer aan landbouwproducten in het buitenland verkocht. Vooral de export van groenten en fruit (+9 procent; +1,1 miljard euro) en zuivel (+12 procent; +0,9 miljard euro) is flink toegenomen. Ook bereide voedingsmiddelen (+8 procent; +400 miljoen euro), veevoeder (+10 procent; +441 miljoen euro) en granen (+11 procent; +219 miljoen euro) werden in 2013 meer geëxporteerd. Daarentegen is de uitvoer van oliehoudende zaden met 10 procent (-169 miljoen euro) afgenomen."

Vraag 1c: Naar welke 5 landen exporteert Nederland deze producten het meest?

Vraag 1d: Welke 3 landbouwproducten importeert Nederland het meest?

Antwoordenblad opdracht 2

ACTOR	ANTWOORD	TEKSTEN
Actor 1	Kunstmestbedrijf	Ons product wordt gebruikt om de opbrengsten van boeren te vergroten. Daardoor verdienen ze meer en kunnen ze beter leven. Dat geldt ook voor boeren in arme landen aan wie we ons product verkopen.
Actor 2	Wereldbank	Brazilië is een land waar grote verschillen in welvaart zijn. Door het aanleggen van weg naar Mato Grosso zullen arme gebieden beter bereikbaar zijn en kan de levensstandaard daar verbeterd worden. Bijvoorbeeld omdat lokale boeren en grote bedrijven hun producten beter kunnen vervoeren naar grote steden en havens.
Actor 3	Regering Brazilië	Wij willen de welvaart verbeteren. Om dat te bereiken willen we meer exporteren, zodat we meer inkomsten hebben. Daarom is het belangrijk dat zich grote bedrijven in ons land vestigen, zoals Nestlé. De producten die zij hier produceren en uitvoeren naar het buitenland leveren ons inkomsten op.
Actor 4	Nederlandse veeboer	Mijn vader had maar 20 koeien. Hij voerde ze maïs van ons eigen land. Het vlees verkocht hij aan bedrijven in de regio. Nu is alles anders: mijn bedrijf bestaat uit 70 koeien die ik voer met soja die ik koop van een importeur. Het vlees wordt verkocht in heel Europa.
Actor 5	Europese consument	Het lijkt wel of alles duurder wordt: de prijs van benzine, de huur van ons huis, het abonnement op de krant, het lidmaatschap van de voetbalclub. Eigenlijk zijn alleen de prijzen van vlees en zuivel niet gestegen.
Actor 6	Milieubeweging	Bossen zijn heel belangrijk: ze bieden een leefgebied voor flora, fauna en lokale gemeenschappen, ze houden de bodem vast als het regent en de bomen nemen CO2 op uit de atmosfeer en zetten dit om in zuurstof.
Actor 7	Lokale gemeenschap	In onze regio wordt behoorlijk geld verdiend door buitenlandse bedrijven die hier produceren, maar ook door de overheid, die de grond verkoopt aan de buitenlandse bedrijven. Het schijnt goed te zijn voor ons land, maar voor ons wordt het niet beter; er is nog steeds geen school of dokterspost in de buurt en de helft van het jaar leiden we honger door de droogte.
Actor 8	Senator Mato Grosso	Voor mijn regio is het goed dat de infrastructuur wordt verbeterd en er grote bedrijven komen. Zij zorgen immers voor werkgelegenheid. Bovendien kunnen we grond verkopen en verpachten aan bedrijven. De wereld is niet meer zoals vroeger: wij zijn niet meer geïsoleerd van de rest van de wereld maar spelen een rol in de wereldeconomie.
Actor 9	Wegenbouwer	Wij hebben de opdracht gekregen om een weg te bouwen die het noordoosten van Brazilië verbindt met havens in het zuiden. We verdienen goed aan deze opdracht, maar we bieden ook veel mensen werk. Bovendien zorgen we er voor dat arme gebieden beter bereikbaar worden.
Actor 10	Multinational	Wij produceren op zo'n effectief mogelijke manier. Daardoor maken we meer winst. De technologische ontwikkelingen zorgen er voor dat transportkosten zo laag zijn dat we goederen, zoals voedsel of veevoer, niet meer dicht bij de consument hoeven te produceren maar dat kunnen doen in een gebied waar de productiekosten laag zijn, bijvoorbeeld Brazilië.